

Lisa 1

KINNITATUD

haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Dokumendi „Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe korraldamise põhimõtted 2018–2027“ kinnitamine“

“Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe korraldamise põhimõtted 2018–2027“

Sisukord

Sissejuhatus	3
Eesmärk, tulemusindikaator ja sihtrühm	4
1. Meetmed ja tegevused	4
1.1 Välisõppekeskuste asutamine	4
1.2. Tegutsevate välisõppekeskuste toetamine	5
1.3. Eesti keele ja kultuuri õppurite toetamine	6
1.4. Koolitus- ja arendustegevus	6
2. Akadeemilise välisõppe juhtimine, rahastamine ja haldamine.....	7
2.1. Akadeemilise välisõppe juhtimine.....	7
2.2. Välisõppe tegevuste rahastamine ja haldamine	7

Sissejuhatus

Eesti keele akadeemilise välisõppe juured ulatuvad 19. sajandi I poolde, kui 1833.–1834. õppeaastal andis Helsingi ülikooli esimene soome keele lektor Carl Niclas Keckman sugulaskeelte võrdleva grammatika kursuse raames üliõpilastele teadmisi ka eesti keelest.

Riiklikult on eesti keele akadeemilist välisõpet korraldatud alates 2005. aastast, kui loodi esimene eesti keele ja kultuuri akadeemiline välisõppe programm. Tänapäevaks on kahe riikliku programmi toel eesti keelt võimalik õppida 30 kõrgkoolis maailmas, neist üheksas töötab Eestist lähetatud eesti keele ja kultuuri lektor.

Eelnevate programmide raames tehtud riigisisene ja rahvusvaheline koostöö on aidanud parandada eesti keele ja kultuuri rahvusvahelist positsiooni, mida toetab suurenev väliskõrgkoolides eesti keelt õppivate üliõpilase arv. Eesti välisesindustega ja aktiivsete väliseestlaste kogukondadega koostöö arendamise tulemusena suureneb institutsioonide ja kogukondade teadlikkus akadeemilise välisõppe tegevustest ja võimalustest.

Valdkonna suurimaks väljakutseks on viimastel aastatel olnud mitmete väliskõrgkoolide otsus vähendada toetust väiksemate kõnelejaskonnaga keelte õpetamisele, mis on mõnes kohas kaasa toonud eesti keele õppe mahu vähenemise või õppe sulgemise. Kuna tänapäeva keeleõppimise otsused põhinevad järjest rohkem praktilistel kaalutlustel, lähetatakse ka eesti keele ja kultuuri lektoreid ennekõike nendesse riikidesse, millel on Eestiga tihedad kultuuri- ja majandussuhted ning kes näitavad üles huvi õppe toetamise vastu. Lisaks Eestist lähetatud lektoritele rakendatakse väliskõrgkoolides eesti keele õppe võrgustiku laiendamiseks lühiajalisi lootskursusi, kohapealseid külalisesinejaid ning distantsõppe võimalusi.

Eesmärk, tulemusindikaator ja sihtrühm

Eesti keele ja kultuuri akadeemiline välisõpe (edaspidi EKKAV) on väljaspool Eestit toimuv pidev eesti keele ja kultuuri õpe kõrgkoolides ning selle tugitegevused Eestis ning mujal. Akadeemilise välisõppe raames saadetakse väliskõrgkoolidesse eesti keele ja kultuuri lektoreid ning jagatakse stipendiume ja õppevara, toetades seeläbi eesti keele õppimist ja õpetamist üle kogu maailma.

Põhieesmärk:

on toetada ja edendada kvaliteetset, kaasaegset ja jätkusuutlikku akadeemilist eesti keele ja kultuuri õpet Eestile olulistes rahvusvaheliselt tunnustatud kõrgkoolides ja mäluasutustes.

Tulemusindikaator:

Indikaator	Algtase 2017	Sihttase 2021	Sihttase 2025
Eesti keelt väliskõrgkoolides õppivate üliõpilaste arv ¹	1000	1150	1500

Indikaatori täitmise üheks eelduseks on õppijate arvu suurenemine juba olemasolevates õpetuskohtades. Teisalt põhineb 2025. a sihttase uute õpetuskohtade avamisel, mis eeldab, et valdkonna eelarve suureneb.

Dokumendi sihtrühm on:

- 1) välisriikide kõrgkoolides õppivad üliõpilased,
- 2) välisõppekeskuste asukohariikide arvamusiidrid ja asjatundjad kui Eesti kuvandi kujundajad ning vastastikuse suhtluse edendajad,
- 3) Eesti ning eesti keele ja kultuuri huvilised kogu maailmas.

1. Meetmed ja tegevused

1.1 Välisõppekeskuste asutamine

Akadeemilise välisõppe läbimõeldud arengut, geograafilist katvust, kõrget taset ning jätkusuutlikkust silmas pidades luuakse väliskõrgkoolidesse eesti keele ja kultuuri välisõppekeskusi, mille asutamist (asukohariigi või -piirkonna ning kõrgkooli valimist) korraldab välisõppe nõukogu. **Välisõppekeskus** on välisriigi kõrgkoolis tegutsev üksus, mis teostab vahetult eesti keele välisõppe rakendusalasasse kuuluvat õpet, või väljaspool Eestit asuv mäluasutus (raamatukogu, arhiiv jms), milles sisalduvat Eesti-ainelist õppe- ja teabevara kasutatakse välisõppes.

Välisõppekeskuste asutamiseks sõlmitakse väliskõrgkooliga leping, mille valmistab ette välisõppe rakendusasutus ja kooskõlastab välisõppe nõukogu. Lepingu Eesti osapool on eesti keele välisõppe rakendusasutus. Asutatav välisõppekeskus varustatakse õppetööks vajaliku õppevaraga ning võimalusel toetatakse õppetegevuseks tarviliku infrastruktuuri (keeleklass, sisustus, tehnika jms) väljaarendamist.

¹ Indikaatoris kajastuvad kõik väliskõrgkoolid maailmas, kus on võimalik eesti keelt ja kultuuri õppida (sh kohad, kuhu on Eestist lähetatud lektor).

Välisõppekeskuste võrgu arendamisel lähtub välisõppe nõukogu vajadusest tagada eesti keele ja kultuuri õpetus esmajärjekorras naaberriikides ja Euroopa Liidu riikides, seejärel teistes Eestile olulistest riikides, mis määratletakse koos Eesti Vabariigi Välisministeeriumiga.

Välisõppekeskuste kõrgkooli valikul lähtub välisõppe nõukogu järgmistest asjaoludest:

- 1) eelistatud on riigid, millega on sõlmitud vastastikused haridus- ja kultuurialased koostöölepingud ning kus Eesti tutvustamine ning Eestisse soodsa suhtumise kujundamine on tähtis poliitilistel, majanduslikel või ajaloolis-kultuurilistel põhjustel;
- 2) kõrgkooli huvi eesti keele ja kultuuri õpetamise vastu ning tahe seda toetada ja arendada;
- 3) eesti keele ja kultuuri õppe sisaldumine õppekavas või valmisolek see õppekavaga hõlmata;
- 4) läbimõeldud õppekorraldus ning kaasaegsete töö- ja elutingimuste tagamine õppejõule;
- 5) üliõpilaste huvi: on piisav hulk motiveeritud üliõpilasi, kelle arv aastate jooksul püsib või kasvab;
- 6) kõrgkooli varasemad kogemused ning saavutused eesti keele ja kultuuri õpetamisel (sh estofiilse keskkonna olemasolu kõrgkooli mõjupiirkonnas);
- 7) vastavate regiooniuuringute või sugulaskeelte õppe olemasolu;
- 8) geograafiline tasakaal: välisõppekeskuste võimalikult ühtlane jaotumine eri piirkondade vahel;
- 9) võimalus teha koostööd muude programmide ja partneritega: eelistatud on riigid, kus leidub eesti keele ja kultuuri õpetamise kaasrahastajaid.

Võimalike tulevaste välisõppekeskuste jätkusuutlikkuse väljaselgitamiseks võidakse rakendada lootsprojektina eesti keele ja kultuuri algkursusi nendes väliskõrgkoolides, mis ilmutavad selget valmisolekut vastavat õpet toetada ning kus eeldatav õppurite hulk on piisavalt suur.

1.2. Tegutsevate välisõppekeskuste toetamine

Pikaajaliste traditsioonidega välisõppekeskusi toetatakse nende säilitamise eesmärgil juhul, kui vastav väliskõrgkool väljendab huvi eesti keele ja kultuuri õpetuse jätkumise vastu ning on valmis õpet ka ise toetama. Välisõppekeskused on varustatud õppuri lähtekeelt ja eesti keele valdamise taset arvestava õppevaraga, sh e-õpikeskkondade ning kaugkoolitusrakendustega. Õppevara jaotuskava kinnitab välisõppe nõukogu ja õppevara hankimist ning laiali saatmist koordineerib eesti keele välisõppe rakendusasutus. Välisõppekeskused peavad tagama õppevara arvelevõtmise, säilimise ning sihtotstarbelise kasutamise.

Akadeemilise välisõppe tegevuste raames asutatud või Eestile olulistesse välisõppekeskustesse vahendatakse eesti keele ja kultuuri õppejõud, kelle ülesanne on lisaks eesti keele õpetamisele tutvustada eesti kultuuri. Õppejõu tasu kaetakse eesti keele välisõppe eelarvest vastuvõtva kõrgkooliga kokkulepitavas mahus. Õpetuskeskustesse vahendatavate eesti keele ja kultuuri õppejõudude valiku korraldab välisõppe nõukogu, lähtudes õppejõudude ametijuhendist. Õpetuskeskustesse vahendatavate õppejõudude toetamiseks arendatakse koostööd avaliku sektori, erasektori ja kolmanda sektori organisatsioonide ja asutuste vahel.

Süvendamiseks eesti keele ja kultuuri õpet ning laiendamaks selle haaret, vahendatakse välisõppekeskustesse külalisõppejõudusid pidama lühema aja jooksul loenguid eesti keele ja kultuuri õppekava täiendavatel teemadel. Võimalusel toetatakse ja korraldatakse eesti keele ja kultuuri avatud kursusi nii algajaile kui ka edasijõudnuile.

1.3. Eesti keele ja kultuuri õppurite toetamine

Eestikeelses keskkonnas õppimiseks ning eesti keele ja kultuuri välisõppurite tihedamaks sidumiseks Eesti kultuuriruumiga antakse välja stipendiume ja sihttoetusi. Stipendiumiga *Estophilus* toetatakse Eestit käsitlevaid ja Eestis teostatavaid uuringuid vastavalt stipendiumi statuudile. Võimalusel toetatakse stipendiumiga õppurite magistriõppesse asumist Eesti ülikoolides pakutavatele Eestiga seotud õppekavadele. Välisõppe sihtrühmale eraldatakse toetusi kõrgkooli õppekava välises täiendavas õppetegevuses osalemiseks Eestis (suveülikoolid, erikursused, seminarid jms) vastavalt toetuse taotlemise korrale. Välisõppekeskuste eesti keele ja kultuuri õppurite võimalused saada lühiajalist täienduskoolitust, jätkata magistriõpet või teostada doktoritaseme uuringuid Eestis on avardunud ning väärtustatakse paindlikkust õpingute planeerimisel.

Õppurite toetamisel ja välisõppe tegevuste läbiviimisel lähtutakse kolmest etapist:

- 1) õpingute alustamine;
- 2) õpingute jätkamine ja mitmekesistamine;
- 3) õpingute lõpetamine, liikumine tööturule.

Välisõppe tegevuste raames tutvustatakse ka teiste stipendiumiprogrammide võimalusi välisõppe sihtrühma kuuluvatele üliõpilastele magistritaseme õpingute jätkamiseks eesti keelt ja kultuuri käsitlevatel õppekavadel Eestis, ning luuakse programmide vahelisi puutepunkte, et hõlbustada eesti keele ja kultuuri õppurite õpingute rahastamist.

Eesti keele välisõppe tegevuste tulemusena on arenenud kultuurisidemed Eesti-huviliste välisõppurite ja eesti üliõpilaste vahel. Eesti keele välisõppe vilistlastega hoitakse ühendust.

1.4. Koolitus- ja arendustegevus

Dokumendi täitmise eelduseks on pädevate õppejõudude ja kvaliteetse õppevara olemasolu, selleks korraldab rakendusasutus õppejõududele koolitusvajadusest lähtuvalt täienduskoolitust ning teeb koostööd Eesti kõrgkoolide ning õppevara-arendajatega. Väljaspool Eestit eesti keele ja kultuuri õpetamiseks nõutava ettevalmistusega õppejõudude koolitamiseks teevad välisõppe nõukogu ja rakendusüksus koostööd Eesti kõrgkoolidega (vastavate õppe- ning täienduskoolituskavade väljatöötamine, praktikavõimaluste loomine, kutsealase pädevuse tugevdamine jms). Selleks on eesti keele, eesti keele kui võõrkeele, võõrfiloloogia ja haridusteaduste erialade õppekavadesse lõimitud valikmoodulid, mille läbimine annab vajaliku ettevalmistuse viibida välisõppekeskuses praktilal ning tegutseda eesti keele ja kultuuri õppejõuna väljaspool Eestit. Kord nelja aasta jooksul korraldab rakendusasutus Eestis konverentsi „Eesti keel ja kultuur maailmas”, millega hõlmatakse välisõppega seotud inimesi. Konverentsil käsitletakse Eesti ühiskonna arengut, tutvustatakse uuemat õppevara ja välisõppe tegevuste kulgu ning tunnustatakse akadeemilise välisõppe arengusse silmapaistava panuse andnud inimesi.

Igal aastal (v.a konverentsi toimumisaasta) korraldab rakendusasutus välisõppekeskuste eesti keele ja kultuuri õppejõududele seminari Eestis, kus käsitletakse süvendatult eesti keele ja kultuuri ning teiste Eesti maatundmist edendavate valdkondade teemasid. Vajadusel korraldavad ja toetavad rakendusasutus ning välisõppe nõukogu teabe- ja haridusüritusi Eestis ning välisõppekeskuste asukohariikides. Akadeemilise välisõppe edukuse eeldus on õppurite eesti keele valdamise tasemele ja vajadusel emakeelele kohandatud õppevara arendamine ning evitamine. Selleks algatab ja suunab välisõppe nõukogu eesti keele ja kultuuri õppevara koostamist, täiendamist, uuendamist ning väljaandmist nii Eestis kui ka välisõppekeskustes.

Õppevara koostamisel kasutatakse mh Eesti mäluasutuste digitaalarhiivides ja -andmekogudes leiduvaid vabalt kasutatavaid ressursse.

Avalikkusele tutvustatakse välisõppe eesmärke, sisu ning selle korraldamisprotsessi teabeüritustel ning meedia vahendusel. Arendustegevuse läbiviimisel lähtutakse riiklikest arengusuundadest.

2. Akadeemilise välisõppe juhtimine, rahastamine ja haldamine

2.1. Akadeemilise välisõppe juhtimine

Dokumendis kirja pandud tegevusi viib välisõppe nõukogu suunamisel ellu välisõppe rakendusasutus. Dokumendi täitmist suunab üheksaliikmeline eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe nõukogu, mille koosseisu kinnitab haridus- ja teadusminister kuni viieks aastaks. Välisõppe nõukogu valib endale esimehe. Välisõppe nõukogu töökorra kinnitab haridus- ja teadusminister.

Välisõppe nõukogu:

- 1) kinnitab välisõppe iga-aastase tegevusplaani ja eelarve ning tagab selle täitmise;
- 2) valib eesti keele ja kultuuri õppejõud ning tagab akadeemilise järelevalve nende tegevuse üle;
- 3) kinnitab programmi raames välisõppekeskustele saadetava õppevara jaotuse;
- 4) kehtestab stipendiumide statuudid ja toetuste taotlemise korra;
- 5) kinnitab välisõppekeskustes tegutsevate õppejõudude ametijuhendi;
- 6) kinnitab dokumendi elluviimisega seonduvad konkursid ja määrab toetuste saajad;
- 7) peab sidet teiste maade vastavate institutsioonidega ja muude koostööpartneritega;
- 8) informeerib koos rakendusasutusega avalikkust välisõppealasest tegevusest;
- 9) nõustab haridus- ja teadusministrit eesti keele ja kultuuri välisõpet puudutavates küsimustes.

2.2. Välisõppe tegevuste rahastamine ja haldamine

Välisõppe tegevusi rahastab Haridus- ja Teadusministeerium riigieelarvest keeleprogrammi kaudu. Välisõppe tegevusi korraldab ja nõukogu otsuseid viib ellu Haridus- ja Teadusministeeriumi kinnitatud rakendusasutus, kes juhindub oma töös välisõppe korraldamise põhimõtete dokumendist, välisõppe nõukogu otsustest ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga välisõppe tegevuste elluviimiseks sõlmitud lepingust.

Kalendriaasta lõpus esitab rakendusasutus välisõppe nõukogule dokumendi täitmise aastaaruande. Dokumendi kehtivuse ajal tellib nõukogu koos Haridus- ja Teadusministeeriumiga välisõppe varasemate perioodide tegevusi hõlmava analüüsi.

Piret Kärtner
keeleosakonna juhataja